

lucrurile capătă, dacă pot să mă exprim astfel, o turnură mai blîndă, mai ales prin asocierea cu *Viața Omului* a lui Leonid Andreev. Pentru că, în *Viața Omului*, singura vină a Omului este că s-a născut; pentru asta va plăti cu viața.

Să ne întoarcem însă în intimitatea operei bulgakoviene, mai exact la romanul *Maestrul și Margareta*. În ultimă instanță, Maestrul ajunge la ospiciu tot din pricina scrisului, pentru că a scris un roman despre Isus și Pilat. Detențiunea Maestrului este atît de cumplită și de totală, încît, pentru a-l salva, Margareta își va vinde sufletul Diavolului. Și mai există o împrejurare în roman, eludată

cu mult entuziasm de critici: în ospiciu nimereste și *poetul* Ivan Bezdomnii. În ultima parte a romanului, Ivan Bezdomnii e liber, dar nu mai este *poetul* Bezdomnii, este *istoricul* Bezdomnii. Nu ne oprim asupra cauzelor care l-au determinat pe Bezdomnii să devină istoric (întîlnirea cu Woland, întîlnirea cu Maestrul), ne rezumăm la faptul brut și tulburător. În procesul eliberării sale, Bezdomnii a renunțat la condiția sa de poet, de creator, pentru a deveni un *cunoscător* al creației altora.

Există, așadar, în opera lui Bulgakov un concept de delict al creației?

Note de lectură

„Puterea vorbirii” de Henri Wald

Apărută într-o colecție de popularizare a Editurii științifice și enciclopedice („Știința pentru toți”), ceea ce îi explică meschinăria veșmîntului tipografic, lucrarea lui Henri Wald despre *vorbire*, ca forță și totodată ca instrument al umanizării și al umanității, se află într-o situație analogă cu aceea a cunoscutul poem barbian *După melci*. Fiindcă este o scriere de popularizare științifică exact în aceeași măsură în care *După melci* este literatură pentru copii: adică, deloc. În realitate, *Puterea vorbirii* este un veritabil eseu „semiotic”, profund în idei, și de o expresivitate invidiabilă de orice literal, pe cît de riguros în desfășurare, pe atît de liber în concepție. Și nici nu putea fi altfel. Văzînd în vorbire manifestarea cea mai înaltă a umanului („miracolul antropogenezei se săvîrșește prin saltul calitativ de la semnal la vorbire”) și mijlocul prin care omul se opune „entropiei crescînde a naturii” (o formulă des repetată), Henri Wald procedează, printr-o suită de delimitări suplă, la un veritabil apolog al cuvîntului și al culturii. Referințele erudite și precizia disocierilor (vorbire și scris; vorbire și rostire; vorbire și joc; vorbire și gîndire) nu umbresc extraordinarul patos al ideilor, și sub acest aspect eseu lui Henri Wald se poate citi ca un fermecător poem filozofic. Eleganța aforistică a formulărilor, densita-

tea ideatică și statornica reliefare a superiorității vorbirii asupra tuturor celorlalte sisteme de semne, fac din această lucrare nu doar un „studiu” monoton și plicticos în adevărurile sale, ci o scriere curat artistică. Prejudecata că știința se poate dispensa de „stil”, că trebuie să fie neapărat mohorîtă pentru a-și asigura seriozitatea, este contrazisă în chip strălucit de Henri Wald; la urma urmelor, plati-tudinea atîtor lucrări „științifice” este prima dovadă a caracterului lor neștiințific, așa cum „optimismul grav” pe care îl arborează obligatoriu personajele orwelliene înseamnă de fapt absența oricărui sentiment și a oricărui gînd. Iar mobilitatea eseului lui Henri Wald își găsește o deplină corespondență în elogiul vorbirii ca permanentă sursă de înnoire, ca forță dinamică opusă tuturor conservatorismelor și restricțiilor, ca expresie și deopotrivă ca suport al libertății. Fiindcă, făcînd o „laudă a vorbirii”, Henri Wald face, în fond, lauda libertății; a libertății ca structurală aspirație umană. „În această lume, numai omul poate să joace un rol și îl joacă nu după cum îi este scris, ci după cum este în stare să și-l scrie. Destinul omului nu este stabilit nici de transcendența divină, nici de imanența genetică; oamenii pot să-și hotărască fiecare destinul în jocul dintre necesitatea naturii și libertatea culturii. Libertatea însăși este programată în capacitatea ereditară de a vorbi și deci de a spune mediului înconjurător: NU!” — scrie Henri Wald într-unul dintre numeroasele, atît de numeroasele pasaje însuflețite de o vibrantă pasiune intelectuală din eseu său, a cărui apariție trebuie salutată ca un autentic act de cultură.

Mircea IORGULESCU